

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Оршанського Л. В. на дисертацію Богдадюк Мар'яни Володимирівни «Професійна підготовка майбутніх фахівців народних художніх промислів у професійно-технічних навчальних закладах Західної України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Розвиток українського суспільства на засадах загальнолюдських цінностей і національних пріоритетів актуалізує розроблення нових підходів до освітньої галузі, які спрямовані на формування духовності, національної самосвідомості учнівської і студентської молоді, збереження й накопичення культурно-мистецького потенціалу нації. Загальноновизнано, що культура є мірилом розвитку кожної молодої людини, оскільки віддзеркалює не лише обсяг засвоєних цінностей певного виду діяльності, а й сам спосіб, у який вона залучається до таких цінностей. У справі вивчення та примноження молодим поколінням національних традицій і культурно-мистецьких цінностей центральна роль належить професійній (професійно-технічній) освіті, зокрема одному з її важливих напрямів – художньо-промисловій освіті. Сьогодні в епоху глобалізації, урбанізації, тотальної міграції населення, становлення мультикультурного суспільства відбувається занепад народних художніх промислів, поступово втрачаються їх мистецька, матеріально-технічна і сировинна бази, зникають вікові народні традиції виготовлення декоративно-ужиткових виробів. Внаслідок цього зменшується попит на фахівців для художньо-промислових підприємств, знижується якість їх професійної підготовки, як наслідок – занепадають і поступово щезають з культурно-мистецької мапи традиційні осередки народних художніх промислів і ремесел, якими споконвічно славилася Україна.

З іншого боку, реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти, відкриття нових напрямів і спеціальностей, розроблення сучасних освітніх програм нині відбувається на тлі кардинальних змін в соціокультурному просторі, враховується кон'юнктура попиту, вимоги ринку праці, а відтак – формується потреба у підготовці унікальних за своїм гуманістичним і націотворчим впливом фахівців народних художніх промислів. Як складне багатофункціональне утворення, цей важливий напрям професійної освіти покликаний формувати фахівця нової генерації – провідника культурно-просвітницьких ідей, законодавця естетичних смаків, представника творчої художньо-професійної еліти.

На сучасному етапі проблема розвитку системи професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів пов'язується з уточненням її

змісту в історико-педагогічній реконструкції, розкриттям основоположних ідей і традиційних практик, визначенням організаційно-педагогічних засад, застосуванням інноваційних форм, методів і засобів художньо-мистецької, проектно-конструкторської та техніко-технологічної діяльності, підвищенням якості освітнього процесу. Отже, зважаючи на важливість завдань, що поставлені перед закладами професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О), які здійснюють підготовку фахівців для підприємств народних промислів, цей напрям художньо-промислової освіти залишається недостатньо дослідженим, зокрема в історико-педагогічному контексті.

Тож, попри наявність фундаментальних досліджень з підготовки фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а також значної кількості доволі розрізнених публікацій, які тематизують окремі аспекти становлення та розвитку художньо-промислової освіти на теренах Західної України, дослідження М. В. Богдадук є достатньо **актуальним**. Цей висновок підсилюється низкою виявлених дисертанткою суперечностей між (с. 25 дисертації): усвідомленням суспільством необхідності збереження традицій і плекання української національної культури та занепадом значної частини народних художніх промислів; постійним зростанням вимог ринку праці до майстерності фахівців народних художніх промислів і незадовільним рівнем їхньої підготовленості в ЗП(ПТ)О; гострою потребою підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів і недостатнім використанням кращих педагогічних здобутків і напрацювань минулого; необхідністю впровадження інноваційних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців народних художніх промислів і низьким рівнем науково-методичної підготовки педагогічних працівників ЗП(ПТ)О.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Спираючись на аналіз законодавчої і нормативно-правової бази місцевого, республіканського, всесоюзного (до 1991 р.) та загальнодержавного (1991 – 2019 рр.) рівнів, звітну й аналітичну документацію, численні історико-педагогічні дослідження, монографії та наукові статті мистецтвознавчого й історико-педагогічного характеру, навчальну і науково-методичну літературу, довідкові та статистичні джерела, мемуарні видання й освітянську періодику, дисертанткою розв’язано важливу наукову проблему, яка розкриває тенденції розвитку вітчизняної системи підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Авторка дослідження слушно зауважує, що ключовими умовами та обставинами в розумінні етапів розвитку системи підготовки фахівців народних художніх промислів, були суспільно-політична та соціально-економічна ситуація в Україні за радянських часів й у період незалежності. Ця теза

підтверджується визначенням хронологічних меж дослідження – друга половина ХХ – початок ХХІ століття, аналізом системних, концептуальних й організаційних засад професійної підготовки фахівців для підприємств художньої промисловості, обґрунтуванням результатів проведених у різні періоди реформ системи професійної (професійно-технічної) освіти.

З метою з'ясування провідних тенденцій розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у Західній Україні другої половини ХХ – початку ХХІ ст. дисертанткою проаналізований стан розробленості проблеми дослідження у педагогічній теорії, уточнений зміст базових понять, виокремлені та схарактеризовані етапи розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти художньо-промислового напрямку, визначенні актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів ЗП(ПТ)О, обґрунтовані шляхи її вдосконалення з урахуванням кращого педагогічного досвіду, розроблений та апробований навчально-методичний комплекс для підвищення кваліфікації викладачів і майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О, які здійснюють підготовку фахівців для художньо-промислових підприємств.

Наукова значущість дисертаційного дослідження М. В. Богдадюк полягає передовсім у виявленні тенденцій розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у Західній Україні другої половини ХХ – початку ХХІ ст. та дослідженні можливостей використання прогресивних ідей минулого у практиці сучасної професійної (професійно-технічної) школи. Дисертантка чітко сформулювала науковий апарат дослідження, правильно застосувала методи наукового пошуку, які відповідають поставленим завданням, що, безумовно, сприяло досягненню поставленої мети.

Про значущість роботи свідчить й те, що вона виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України з теми «Формування професійних якостей майбутніх кваліфікованих робітників в умовах техніко-технологічних змін» (РК № 0113U001274) та Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з теми «Проектування системи консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів» (РК № 0116U003567).

Достовірність висновків і новизна отриманих результатів. Дисертанткою коректно сформульовано мету, об'єкт і предмет дослідження, що дозволило визначити основні завдання та успішно їх виконати, про що свідчать отримані результати дослідження.

Дисертація має наукову новизну, яка забезпечується отриманими результатами дослідження, а саме: вперше розроблено періодизацію розвитку ЗП(ПТ)О художньо-промислового профілю на теренах Західної України з другої половини ХХ і до початку ХХІ ст., виявлено провідні тенденції професійної

підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів в контексті соціально-економічних і суспільно-політичних змін, що відбувалися в досліджуваний період, а також обґрунтовано шляхи вдосконалення освітнього процесу з урахуванням позитивного педагогічного досвіду. Крім того, уточнено зміст базових понять дослідження, а в науковий обіг уведено нові історичні факти та документи, пов'язані з розвитком художньо-промислової освіти на теренах Західної України в другій половині ХХ та на початку ХХІ ст.

Здійснюючи дослідження діяльності ЗП(ПТ)О в зазначений історичний період, здобувачка виявила важливі змістові та структурні трансформації у системі профтехосвіти, проаналізувала низку нормативно-правових документи, розглянула актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у різних соціально-економічних обставинах, а також розробила важливі рекомендації щодо вдосконалення змісту, форм організації та методики професійного навчання.

Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання. Практична значущість дисертації підтверджується впровадженням результатів дослідження в освітній процес ДНЗ «Нововолинський центр професійно-технічної освіти» (довідка № 29/19 від 29.09.2018); ДПТНЗ «Стрийське вище художнє професійне училище» (довідка № 70 від 20.02.2018); Вищого професійного художнього училища № 5 м. Чернівці (довідка № 397 від 01.12.2017); ДПТНЗ «Луцьке вище професійне училище будівництва та архітектури» (довідка № 384/01-08 від 01.11.2018).

Дисертантка розробила й апробувала навчально-методичний комплекс для підвищення кваліфікації викладачів ЗП(ПТ)О художньо-промислового напрямку, який містить: посібник «Розвиток народних художніх промислів у Західній Україні», методичні рекомендації «Удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у професійно-технічних навчальних закладах» і програму спецкурсу «Професійна підготовка майбутніх фахівців народних художніх промислів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти Західної України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)». Ці навчально-методичні матеріали сприяли кращому розумінню викладачами і майстрами виробничого навчання процесів, що відбувалися в професійній підготовці фахівців народних художніх промислів у радянський і пострадянський періоди, та впровадженню кращого досвіду минулого в сучасну освітню практику.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження у наукових фахових виданнях.

Вірогідність результатів дослідження підтверджується широкою джерельною базою: список використаних джерел налічує 421 найменування, з них 11 – іноземними мовами, 26 – архівних джерел. Корисними є додатки на 64 сторінках, які містять статистичні дані, архівні документи, значну кількість

додаткових, підготовлених автором матеріалів, що ілюструють або підтверджують правомірність висновків опрацьованого наукового матеріалу, суттєво посилюючи науково-методичний характер проведеного дослідження.

Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 15 одноосібних публікаціях, у тому числі: 8 статей (із них 5 – у провідних наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному виданні, 2 – в інших наукових виданнях), 4 тези у збірниках матеріалів конференцій, а також посібник, методичні рекомендації і навчальна програма. Таким чином, М. В. Богдадук дотримано вимоги МОН України щодо опублікування результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Відповідність структури і змісту дисертації вимогам до кандидатських дисертацій.

Проведена експертиза дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що структура дисертації відображає послідовність виконання завдань, сформульованих здобувачкою для розв'язання досліджуваної проблеми, і в цілому розкриває логіку проведеного наукового пошуку. Робота логічно структурована та містить аргументовані висновки. Зміст і структура автореферату відповідають змісту та структурі дисертації.

Так, зокрема, у вступі дисертації обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, чітко визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, проаналізовано джерельну базу, схарактеризовано наукову новизну і практичне значення, подано відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів в освітню практику.

У першому розділі розглянуто сутність і уточнено зміст ключових понять дисертаційного дослідження; визначено методологічні підходи і принципи дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у ЗП(ПТ)О Західної України; обґрунтовано підходи до розроблення періодизації та визначено основні етапи розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у досліджуваній період.

У другому розділі різнобічно висвітлено діяльність ЗП(ПТ)О у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. в контексті соціально-економічних і суспільно-політичних умов, на основі чого виявлено основні позитивні та негативні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у Західній Україні, детально схарактеризовано змістові та структурні трансформації, проаналізовано важливі нормативно-правові документи, архівні та наукові джерела, навчально-методичні матеріали тощо.

Третій розділ присвячений аналізу актуальних проблем професійної підготовки майбутніх фахівців народних художніх промислів у ЗП(ПТ)О Західної України в сучасних соціально-економічних реаліях. Обґрунтовано шляхи вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців народних

художніх промислів з урахуванням кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду та розроблено пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу у ЗП(ПТ)О художньо-промислового напрямку.

Рецензована дисертація свідчить про те, що дослідниця володіє методами і прийомами наукового пошуку, творчо і грамотно підходить до розв'язання наукових проблем. Загалом робота виконана на належному науковому рівні; авторка володіє науковим стилем мовлення, висловлюється чітко. Висновки дисертації відображають результати вирішення авторкою поставлених завдань і можливості подальшої розробки проблеми.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Попри безсумнівну актуальність проведеного дослідження й очевидні наукові здобутки, вважаємо за необхідне висловити певні **зауваження і побажання:**

1. Дискусійним вважаємо запропонований авторкою дослідження підхід щодо виокремлення етапів розвитку ЗП(ПТ)О художньо-промислового напрямку в радянський та пострадянський періоди. Потребують пояснення критерії, за якими визначалися запропоновані етапи.

2. На нашу думку, робота лише б виграла, якби дисертантка при аналізі пострадянського періоду вдалася до ґрунтового аналізу Державних стандартів професійно-технічної освіти для найбільш популярних робітничих професій художньо-промислового профілю («Вишивальник», «Виробник художніх виробів з дерева», «Виробник художніх виробів з металу», «Виробник художніх виробів з кераміки» та ін.), починаючи з середини 90-х рр. ХХ ст., та змін у їх подальших удосконалених редакціях.

3. У дисертації авторка вдається до аналізу нормативно-правової бази у галузі професійної (професійно-технічної) освіти та народних художніх промислів, вказує на ті документи, які здійснили надзвичайно потужний вплив на їх розвиток. Однак, на наш погляд, варто було б унаочнити хронологію появи цих нормативних актів із визначенням змін, що стали ключовими для подальшої розбудови системи професійної підготовки фахівців для підприємств художньої промисловості.

4. У різних підрозділах дисертаційної роботи висвітлюється зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців для підприємств художньої промисловості, при цьому здебільшого описуються проблеми розвитку народних художніх промислів за кордоном і сучасний стан підготовки відповідних фахівців. Із огляду на прагнення України долучитися до європейського освітнього простору, вважаємо за доцільне було б надати ґрунтовну характеристику цього досвіду та проаналізувати кращі зарубіжні практики, сконцентрувавши їх в окремому підрозділі дисертації.

5. У підрозділі 3.1 велика увага приділяється дуальній формі професійного навчання, яку популяризує і до організації якої сьогодні заохочує МОН України. Водночас авторка на с. 162 зазначає про неготовність ЗП(ПТ)О художньо-

промислового напрямку до впровадження цієї прогресивної форми, при цьому не наводить обґрунтованих аргументів і прикладів.

6. На наш погляд, більшої уваги й структурно-логічного узагальнення потребує внесок знаних учених-педагогів і практиків у розбудову системи підготовки фахівців для підприємств народних художніх промислів із систематизацією їх організаційного і науково-методичного доробку.

Однак, висловлені зауваження жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційного дослідження М. В. Богдадюк, яке є доволі оригінальною науковою працею. Дослідниця продемонструвала вміння самостійно ставити й аргументовано розкривати складні наукові проблеми, визначати суперечливі тенденції й на належному науковому рівні знаходити шляхи їх розв'язання.

Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертаційне дослідження Богдадюк М. В. «Професійна підготовка майбутніх фахівців народних художніх промислів у професійно-технічних навчальних закладах Західної України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» є самостійним завершеним науковим дослідженням актуальної наукової проблеми.

2. Основні положення дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані, характеризуються науковою новизною, висновки дисертації достовірні та вірогідні.

3. Визначена мета дисертаційного дослідження досягнута, а завдання розв'язані достатньо різнобічно. Винесені на захист положення теоретично обґрунтовані та чітко відображені у переконливих висновках дисертації.

4. Дисертаційне дослідження має практичну значущість, а його результати впроваджено в освітню практику низки ЗП(ПТ)О.

5. Структура й обсяг основного тексту дисертації відповідають діючим вимогам до кандидатських дисертацій. Зміст роботи повністю розкриває тему дисертації. Автореферат дисертаційного дослідження написаний відповідно до чинних вимог, повністю відповідає структурі та змісту дисертації, дає чітке уявлення про специфіку виконаного дослідження та його основні результати. Зміст автореферату й основних положень дисертації ідентичні.

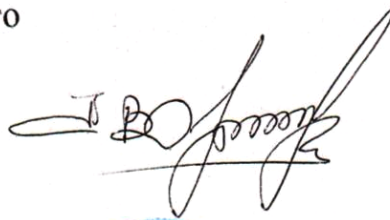
Проведений аналіз дає підстави зробити **загальний висновок:**

За актуальністю та змістом, обсягом і якістю оформлення, сукупністю отриманих результатів, науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю, достовірністю і повнотою висвітлення їх у публікаціях дисертація «Професійна підготовка майбутніх фахівців народних художніх промислів у професійно-технічних навчальних закладах Західної України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» відповідає паспорту обраної спеціальності та вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженим

Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її автор – Богдажук Мар'яна Володимирівна – заслуговує на присудження науково ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної
та професійної освіти Дрогобицького
державного педагогічного
університету імені Івана Франка



Оршанський Л. В.

22 вересня 2020 року

